

pen die zij in brand gestoken
weer te herstellen.
in hac gloria comparandum
een idee van de ware roem
vt [putat – praes.] niets met

? (Cicero, *Tusculanae* 1,17)
[avero – fut. ex.], zul je dan

in het perfectum zowel een
afgesloten handeling in het
(als afgesloten presens) te
Nederlandse Spraakkunst als
aspect is aangeduid. Op basis
zijn eveneens aspect kent en
aspecten kunnen gedeeltelijk
g als volgt is:

en	toekomst
ns	futurum
tum	futurum exactum

een Latijns standpunt beke-
terminatief moeten worden
De overige tijden zijn vrij
uatie in het Latijn tamelijk
iet zo vreemd is, omdat het
pping is van humanisten uit
over de Nederlandse moe-
grammatica's vrijwel niets
luidende uitspraak worden
erlandse *consecutio tempo-*
rmering.

het Tsjechische aspect-

punctueel dan wel momentaan.
behandhaafd.

aspect \ tijdsdomein	verleden (präteritum)	heden (præzens)	toekomst (futurum)
Duratief	<i>psal jsem</i>	<i>pišu</i>	<i>budu psát</i>
Terminatief	<i>napsal jsem</i>		<i>napíšu</i>

Volgens deze schema's zou er dus een aspectuele overeenkomst moeten zijn tussen duratieve verleden tijd in het Tsjechisch en de onvoltooid verleden tijd in het Nederlands, tussen de Tsjechische terminatieve verleden tijd en de Nederlandse voltooid verleden tijd, de Nederlandse voltooid tegenwoordig toekomstige tijd en de terminatieve toekomstige tijd in het Tsjechisch. Problemen geven het duratieve Tsjechische presens en het duratieve Tsjechische futurum in vergelijking met enerzijds onvoltooid en voltooid tegenwoordige tijd en de onvoltooid tegenwoordig toekomstige tijd in het Nederlands.

Het is dus geen toeval dat de belangrijkste "dubbelaspectuele" werkwoorden juist oorspronkelijk uit het Latijn afkomstig zijn, waarbij de terminatieve vorm met prefixatie wordt gevormd, bijv. *organizovat – zorganizovat, dezinfikovat – vydezinfikovat*.²⁷ Dat betekent dat de overgenomen woorden primair als *duratief* zijn opgevat. Het is evenmin een toeval dat verreweg het grootste probleem voor studenten met een Slavische moedertaal is gelegen in het onderscheid tussen de *voltooid tegenwoordige tijd* (perfectum) en de *onvoltooid verleden tijd* (imperfectum). Het perfectum is immers een tijd die voor Slavisch taligen onlogisch is – een *terminatieve tegenwoordige tijd*.²⁸ Het is ook de tijd die officieel in het Tsjechisch niet bestaat, terwijl er wel een – zij het archaisch – plusquamperfectum bestaat²⁹:

Stalo se, jak byl král přikázal – Het gebeurde, zoals de koning bevolen had.

Tento zlý skutek jste byli učinili dobrovolně – Deze misdaad hadden jullie vrijwillig bedreven.

Temporaliteit moet in het Tsjechisch in de meeste gevallen uit de context worden afgeleid. Zo betekenen de zinnestelsels³⁰:

Petr psal článek a pil / vypil pivo en *Petr napsal článek a pil / vypil pivo* beide:
Petr schreef een artikel en dronk zijn bier op.

En *Čekali jsme na ulici*, kan afhankelijk van de context betekenen: *Wij hadden op straat gewacht; wij hebben op straat gewacht* of *wij wachtten op straat*. De context maakt in de praktijk duidelijk, met welke variant we te doen hebben.

²⁷ Petr 1986: 184.

²⁸ Ik vermoed dat het feitelijk verdwijnen van imperfectum en plusquamperfectum in de Hoogduitse dialecten te maken kan hebben met Slavisch substraat. De perfectumvorm *haben/sein* + Partizip ligt het dichtste bij de standaardwijze van het uitdrukken van een verleden tijd in de Slavische talen. Vgl. Drosdowski 1984: 151 met opm. 1. De Duden geeft niet aan of er dan een neiging bestaat tot aspectualisatie, al doet de vermelding van de combinatie *Ich war beim Bäcker gewesen* naast *Ich bin beim Bäcker gewesen* vermoeden dat een dergelijke neiging bestaat.

²⁹ Karlík 2003: 317 (incl. voorbeelden).

³⁰ Voorbeelden bij Norbert Nübler: "Vid", in: Karlík 2002: 528.